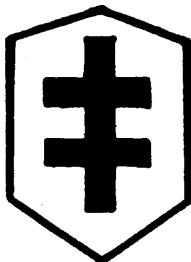

ВАЙІ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВЫ! - К. Калікоўскі

З А
В О Л Ў
Б А І Ъ -
К А й -
Ш Ч Ы Н І !

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

Z V A Z A J - Magazine, published quarterly by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Address: CANADA: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2

U.S.A: Assn of Byelorussian-American Veterans, 9 River Rd, Highland Park, N.J. 08904

Год 9

Чырвень, 1983

№ 2 (30)

БЕЛАРУСКІ АРХІПЭЛЯГ "ГУЛАГ" (ТУРМЫ Й КАНЦЛЯГЕРЫ Ў БЕЛАРУСІ)

Нядайна выйшла з друку другое выданье працы Абрагама Шыфрына "Першы даведнік пра турмы й канцэнтрацыйныя лягеры Савецкага Саюзу" (1). У 1980 г. аўтар апублікаваў першае выданье свае кнігі. Праца ізраэльскага аўтара - "турыстычны" даведнік пра турмы й канцлягеры СССР. У гэтым даведніку, апроч інформацыі пра канторы савецкага Інтурыста, знаходзім весткі пра тое як можна даехаць да пасобных турмаў і канцлягераў, а таксама, па меры магчымасці, найбольш дакладная інфармацыя пра лікі зняволеных у кожнай з тых установаў. Першае выданье выйшла ў Швайцарыі (2). Яго вельмі цяжка было купіць. Другое-ж выйшла ў ЗША ў 1982 г. (3).

А. Шыфрын нарадзіўся ў Маскве ў 1923 г. У 1953 г. ён быў арыштаваны й засуджаны на кару съмерці. Аднак прыгавор замянілі на 25 год турмы. Пасля дзесяці гадоў яго выпусьцілі на свабоду й пазволілі эміграваць у Ізраэль у 1970 г., дзе ён цяпер зьяўляеца дырэктарам Далярніцкага Цэнтра савецкіх турмаў, канцлягераў і псыхічных бальніц (4).

Даведнік змяшчае інфармацыі пра 1976 канцлягераў, што былі дзейныя ў 1980 г., 273 вязніцы й 85 псыхіяtryчных бальніц, якія выконваюць функцыю турмаў. Асобны раздзел прысьвечаны агляду 99 лягераў прымусовай працы для жанчын і дзяцей. Затым ідзе інфармацыя пра псыхіяtryчныя установы: 16 у Маскве, 10 у Ленінградзе, 55 у іншых раёнах СССР. Аўтар падае таксама сьпісак 41 лягера зняшчэння, у якіх съмерці амаль пэўная. І, нарэшце, 300 бачын - сьпіс турмаў і лягераў прымусовай працы ў пасобных раёнах.

Але нас цікавіць Беларусь. Пра беларускі "Архіпэляг Гулаг" гаворыцца на бач. 67 - 72. А. Шыфрыну ведамыя 33 карнія ўстановы, а іх месцы знаходжання адзначаны на далучанай карце БССР. Вось яны:

Полацак - лягер прымусовай працы ўзмоцненага рэжыму № УЖ-15/10-1 для мужчын. 1 000 зняволеных. Выкарыстоўваюцца на будаўніцтве й пры пагрузцы й разгрузцы тавараў.

Новаполацак - лягер прымусовай працы звычайнага рэжыму № УЖ-15/10. Каля 1 000 зняволеных. Выкарыстоўваюцца ў дрэваапрацоўцы й дарогабудаўніцтве.

Віцебск - Ведамая вялікая вязніца з 3 000 зняволеных і лягер прымусовай працы, у якім знаходзіцца 1 500 вязняў. Выкарыстоўваюцца ў прамысловасці.

Ворша - Чатыры падсэкцыі (А, Е, В і Ж) лягеру прымусовай працы № УЖ-15/12 і лягер УЖ-15/6 - У. У гэтыя пяці лягерах прымусовай працы звычайнага рэжыму (усе яны знаходзяцца ў межах гораду) каля 8 000 зняволеных выкарыстоўваюцца ў прамысловасці, будаўніцтве й рамонце дарогаў, гальванізацыі сталовых прыладаў і ў сельскай гаспадарцы.

Горкі - Лягер прымусовай працы № УЖ-15/9. Каля 1 000 зняволеных. Выкарыстоўваюцца ў вытворчасці металічных запасных частак для мясцовай прамысловасці. Каб даехаць у хвабрыку, дзе яны працуюць, трэба браць аўтобус № 3 з цэнтру гораду.

Магілёў - Турма (2 500 - 3 000 вязняў) і два лягеры прымусовай працы: № УЖ-15/5 - 1 500 зняволеных. Працуюць у Ліясанаўскім прамысловым комплексе. Пад'езд - аўтобус № 14, які ездзіц з цэнтру гораду. Лягер № УЖ-15 - 600 зняволеных, якія выкарыстоўваюцца ў вытворчасці металічных сталовых прыладаў.

Бабруйск - Два лягеры для дзяцей. Адзін на вуліцы Бахараўа, дзе 1 000 зняволеных дзяцей працуе ў вытворчасці мэблі й скрынек для ўпакоўкі (аўтобус № 20)

і лягер, у якім знаходзіцца ад 600 да 800 дзяцей (працуюць у майстэрні). Пад'езд з цэнтру гораду аўтобусам №6. Сярод гэтых дзяцей ёсьць тыя, што былі наслільна адабраныя ад бацькоў з мэтаю "перавыхаваньня". Паколькі іхныя бацькі практикуючыя хрысьціяне, улады мярковалі, што яны "дрэнна" ўплываюць на іншых дзяцей.

Апроч гэтага ў Бабруйску 1 500 вязняў працуе ў бетонна-вытворчай хвабрыцы ўва ўмовах узмоцененага рэжыму (аўтобус № 2). З другога боку аўтобус № 11 завязе вас на шыны завод, дзе працуе 1 000 зняволеных эз лягеру прымусовай працы № УЖ – 15/2.

Салігорск – Больш за 2 000 вязняў працуе пра будове калійна-хлёрыстай хвабрыкі.

Светлагорск – Каля 1 500 вязняў будзе хімічна-прамысловую хвабрыку.

Турмы, дзе вязняць людзей за палітычныя й рэлігійныя перакананыні, разам із звычайнімі злачынцамі, ёсьць у Горадні (2 000 вязняў), Берасьці (1 000 зняволеных), Пінску (800) і Гомелі (2 000).

Лягеры прымусовай працы для мужчын існуюць у Маладечне, Глыбокім (Бярэзівічы), Барысаве, Баранавічах, Івацэвічах, Ваўкаўскім і Мазырі. "Лягеры прымусовай працы, – адзначае Шыфрын, – па раскіданыя па ўсёй Беларусі. У кожным з іх, сярод звычайніх правапарушальнікаў, ёсьць утоеная палітычныя вязні."

Асобны разьдзел аўтар прысьвячае турмам і лягерам прымусовай працы сталіцы Беларусі – Менску. "З задніх вокнаў вышэйших паверхаў гатэлю "Мінск", у якім звычайна пасяляюць замежных турыстаў, – піша А. Шыфрын, – вы можаце пабачыць панурыя съцены ў будынкі т. зв. "Старой турмы", якая знаходзіцца на вуліцы Валадарскага. 3 000 вязняў марнеюць там у съмэрдзючых і цесных умовах, вечна галадаючы. Вам скажуць, што там сядзяць звычайнія злачынцы. Ня верце таму! Гэтая ўстанова мае спэцыяльны будынак для 500-600 палітычных зняволеных. Але гэта толькі пачатак. Ад гатэлю "Мінск" ідзеце па Ленінскім Праспэкце, пакуль ня дойдзецце да вуліцы Валадарскага й перайдзіце на другі бок. На рагу вуліцы Ўрыцкага вы пабачыце вялічэзны будынак спэцыяльнай вязніцы КДБ. У ім знаходзіцца таксама ўстановы Камітэту Дзяржаўнай Бяспекі Беларускай ССР. Гэтую турму часта называюць "унутранай турмой". У ёй больш за 1 000 зняволеных з ўсёй Беларусі. Сярод іх ёсьць іншадумцы, якія заклікалі да ўвядзення дэмакратыі ў Савецкім Саюзе, студэнты, якія раскідалі лістоўкі, дамагаючыся незалежнасці Беларусі і яе адзьвязлення ад СССР (падкрэслена намі), а таксама сябры розных рэлігійных груп, такіх як балтысты, съветкі Яговы, адвентысты Сёмага Дня й пяцідзясятнікі.

Калі-бы вы ішлі ці ехалі па вуліцы Ўрыцкага ў кірунку Юбілейнай Плошчы, – працягвае аўтар, – там, дзе знаходзіцца помнік ахвярам жыдоўскага Гетто, затым па Рэспубліканскай вуліцы, вы дойдзецце да мосту, які перасякае чыгуначны рэйкі. З мосту, направа, побач з чыгункай, вы пабачыце вялізарны лягер прымусовай працы, дзе больш за 3 000 вязненых жанчынаў працуе на хвабрыцы мэблі. Аўтобусны прыпынак называецца "Пратэзны завод"...

Вялізны лягер строгага рэжыму для жанчын, – заканчвае Шыфрын, – расположаны на правым баку аўтадары Менск - Магілёў. Налева вы пабачыце дамы Паўночна-Захадняга Пасёлку. Вось-жо недалёка ад іх знаходзіцца лягер прымусовай працы для мужчын, якія вымушаныя працаўць на аўтамабільным заводзе".

33 турмы й лягеры прымусовай працы, дзясяткі тысяч зняволеных, між імі шмат іншадумцаў, якія там сядзяць за палітычныя й рэлігійныя погляды, мужчыны, жанчыны й дзеці, інтэлігенты, работнікі, сяляне, студэнты. Вось беларускі "Архіпэляг Гулаг"! Лічба гэта адносіцца толькі да БССР. Але ж БССР – толькі частка этнографічнай Беларусі. Да яя ўсе Беларусы сядзяць у турмах і канцлягерах аднае толькі БССР. Іх супстрэнейш і ў Варкуце, і на Салаўках, на Калыме і ў Нарыльску, не гаворачы ўжо пра турмы і лягеры прымусовай працы, што на беларускай этнографічнай тэрыторыі: Паўднёвая Пскоўшчына (Себеж, Іздрыца, Невель), Смаленшчына (Смаленск, Вяліж, Рудня, Сычоўка, Дарагабуж, Ельня), Заходняя Браншчына (Сураж, Клінцы, Старадуб), Віленшчына...

У сувязі з працай А. Шыфрына, на лішнім будзе згадаць нядайнае дасьледванье савецкай систэмы лягераў прымусовай працы, праведзеннае Цэнтральным Рэзведвальным Упраўленьнем ЗША. Дасьледванье гэтае было апублікаванае летасць у лістападзе (5). Гэта першае паведамленне амэрыканскага ўраду пра систэму савецкіх лягераў прымусовай працы. Праўда, у 1974 г. газета "Нью Ерк Таймс" апублікавала сваё дасьледванье гэтае пытаньня ў сувязі з выхадам кнігі Ал. Салжаніцына "Архіпэляг Гулаг", у якой апісвалася систэма савецкіх канцлягераў пры Леніне й Сталіне. У дасьледваньні "Нью Ерк Таймс" гаварылася, што ЦРУ ЗША лічыла, што ў 1974 г. колькасць зняволеных у савецкіх канцлягерах складала ад 2 400 000 да 2 500 000 чалавек.

Лікі з новага дасьледваньня ЦРУ супадаюць з лікамі ЦРУ з 1974 г. У новым дасьледваньні гаворыцца, што цяпер у зняволені ёсьць каля 2 міліёнаў савецкіх грамадзянаў, 85% з іх у канцлягерах, а рэшта ў турмах. ЦРУ цтвердзіць, што ў СССР ёсьць цяпер больш як 1 100 такіх лягераў. У 1974 г., паводле падлікаў заходніх экспартаў, такіх лягераў было 900. (Паводле А. Шыфрына, у 1980 г., як мы бачылі, было 1976.)

Лічба "чатыры мільёны" асабаў, занятых у СССР прымусовай працай, вызначана на аснове таго, што сюды ўлічана і 1 500 000 савецкіх грамадзян, якія былі засуджаныя за розныя злачынствы й маглі быць накіраваныя на прымусовую працу далей ад месца іхнага жыцця. Ішага паўмільёна савецкіх грамадзян складаюць асобы, якія былі ўмоўна вызваленыя ад зняволенія датэрмінова, але якія прымушаныя выконваюць прымусовую працу на працягу рэшты тэрмінаў іхных прысудаў.

У дасьледваньні ЦРУ адзначаецца, што ў часы Сталіна колькасць зняволеных у канцлягерах СССР дасягнула найвышэйшага ўзроўню ў 1947 г., калі зняволеных налічвалася каля 15 мільёнаў. У 1953 г., пасля съмерці Сталіна, колькасць зняволеных значна зменшылася, але яна пачала зноў павялічвацца ў 60-х гадох і, мяркуючы паводле працы А. Шыфрына, яна ўсцяж расьце.

ЗВАЖАЙ

3

САВЕЦКАЯ ПРИЗЫУНАЯ СИСТЕМА

(Заканчэнне. Пачатак іл. у № 1(29))

У ваенкаматах ніколі не гавораць, куды людзі высылаюцца. Гэта становіцца зразумелым толькі пасція прыбыцьця ў адзінку прызначэння. Загады аб разъмяркаваньні так засакречаныя, што навет па знёмству нельга пазнаёміцца зь іхным зъместам. Навет сяржантам, якія суправаджаюць прадстаўнікоў вайсковых адзінак — афіцэраў, забаронена выяўляць месца прызначэння. Прычына? Вось-жа былі выпадкі, калі людзі, даведаўшыся, куды іх вязуць, выскаківалі зь цягнікоў. Асабліва, калі ім пагражала пэрспэктыва службы далёка ад дому.

Цікава адзначыць, што Славянаў прызываюць на службу ў 19-гадовыім веку. Неславянам удаеца часам адкласці прызыў у армію на трэ, або й пяць гадоў.

Вялікім попытам між навабранцаў карыстаюцца людзі рэдкіх, прэстыжовых для войска спэцыяльнасцяў: спартсмены, музыканты, артысты. Наагул-жа, з грашмі можна шмат чаго дамагчыся. Тоё самае, калі маеш сувязі ў партыйныім апараце раёну ці рэспублікі. Варта бацьком даць хабар афіцэру ваенкамату або камусці, хто стаіць вышэй яго, як сына прызначаць на службу пры штабе. Падкупіць у ваенкамаце можна каго хочаце, але трэба ведаць каму "даць у лапу".

Галоўныя прынцып разъмяшчэння навабранцаў — экстратэрэйтарыяльны: чым далей іх ад дому, вонкак свае рэспублікі. Мета — ізалація ад мясцовага насельніцтва. Каб у выпадку якога палітычнага крызісу не далучыліся да мясцовага жыхарства й ня выступілі супраць уладаў. Выняткам ёсьць будаўнічыя батальёны, у якіх служаць мясцовыя. Вось чаму няма цяпер у Савецкім Саюзе вайсковых адзінак нацыянальнага характару.

Аўтары працы "Этнічны фактар..." адзначаюць, што прынцып разъмяркаваньня навабранцаў асабліва старавана захоўваеща ў адзінках з палітычнымі функцыямі. Нутраныя войскі падпрадкаваныя міністэрству нутраных справаў. Усе аптытаны ў адзін голас съветчылі, што ў такіх войсках ня знайдзеш ніводнага зь мясцовых жыхароў, дзе стаіць адзьздел.

Якая-ж лічба гэтае агульнае колькасці прыпадала ў прыпаде на Беларусаў? Адказ знайсьці няцяжка: у 1947 годзе зняволеных Беларусаў налічвалася прынамсі 600 000 (4% ад усіх колькасці), цяпер — калі 160 000 з агульнае лічбы "четырох мільёнаў" асабаў, занятых у Савецкім Саюзе прымусовай працай.

ЗНОСКІ:

1. Avraham Shifrin: The First Guidebook to Prisons and Concentration Camps of the Soviet Union, 391 p.
2. Stephanus Edition Verlags GMBH.
3. Bantam Books, 666 Fifth Ave., New York, 10103
4. The Research Center for Prisons, Psychoprisons, and Forced-Labour Camps of the USSR.
5. The New York Times, 7. XI. 1982.

Язэп Барэйка

Тое-ж самае можна сказаць і аб пагранічных войсках, у якіх галоўным чынам служаць Расейцы, Украінцы й Беларусы, прычым навет Украінцаў і Беларусаў высылаюць на межы сваіх рэспублікаў, а пераважна на Далёкі Ўсход, Расейцаў-жа на заходнія межы. Латышам, Лятувісам і Эстонцам не давяраюць наагул і ў пагранічных войсках іх няма.

Цікавыя таксама выказваныні адносна нацыянальнаса складу вайсковых адзінак за межамі СССР. Гэтак у войсках, што ўва ўсходній Еўропе знаходзяцца юнакоў з Калінінскай, Яраслаўскай і Тульскай вобласцяў РСФСР. Трапляюча таксама Украінцы й Беларусы, а іншых нацыянальнасцяў мала.

Пры наборы людзей у жалезнадарожныя войскі ёсьць такое выключэнне як і ў будаўнічых алэздзелях, пры небаявым, амаль што мірным харектары службы гэта ня мае значэння.

У імбуш і Аляксеяў даюць яшчэ адно, на нашу думку, вельмі важнае выключэнне — у выпадку агульной мабілізацыі. Многія савецкія дывізіі, што знаходзяцца на тэрыторыі самога СССР, у камплетаваныя ня поўнасцю. У выпадку мабілізацыі прысылашь навабранцаў здалёку ня будзе калі. Давядзенца брашь мясцовых. Гэтак было спачатку ў савецкай акупацыйнай арміі ў Афганістане. Яе дывізіі насьпех папоўнілі ўраджэнцамі Сярэдняе Азіі. Толькі пазней, каті апошнія аказаліся ненадзейнымі, іх пачалі заменяць жаўнерамі з эўрапейскіх СССР, у тым ліку й Беларусамі.

На заканчэнні трэба сказаць пра склад нутране бясіпекі. Алэздзелы гэтых войскаў звычайна разьмешчаны ў кожным зь менш-больш буйных гарадоў. Большасць адзінак нутраных войскаў — мотастралковыя. У буйных гарадах МУС мае да дыспазыцыі танкавыя частцы.

Апроч забясьпечання нутраной бясіпекі і ўтримання палітычнага ладу, нутраныя войскі аховаюць вялізарную сетку турмаў і қанцелягераў. Як і ў будаўнічых войсках, у нутраных войсках ёсьць высокія працэктэрміноваслужачыя, а таксама выхадцаў з малых народоў, асабліва зь ліку сярэднязіяцкіх. Іх звычайна пасылаюць ахоўнікамі ў турмы й канцелягеры. Робіцца гэта съведама, дзля палепшанняя контролі. Хоць яны й слаба гавораць па расейску, але надта старанна выконваюць свой службовы абавязак. Іхнія адносіны да зняволеных ёсьць бязлітасныя й жорсткімі, асабліва ў дачыненіі да Расейцаў.

На менш цікавае пытанье камплетаваныя афіцэрскіх і падафіцэрскіх кадраў, іх нацыянальны склад, палітыка камплетавання ваенных школаў. Ізеля вялікага значэння гэтага пытання, ім неабходна заніца асобна. Адзначым толькі, што, як паказвае манаграфія РАНД Корнорэйшан, сярод кадравых афіцэрскіх пераважаюць Расейцы (80%), а сярод падафіцэрскіх — Украінцы, асабліва высокія працэнты іх з Усходнім Украінамі.

B. Сянькевіч

ЗЛАЖИ АХВЯРУ НА "ЗВАЖАЙ"

ЗВАЖАЙ

ПАМЕРЛЫ Й ПАЦЬМЯНЕЛИ

Сто год назад памерл той, каму лепш было-б не раздіцца. Лэш было-б для съвету й яго самога. Бо съвет бяз Маркса (і яго прадаўжальнікаў) мог быць крыху шчасльвейшы, чым цяпер ёсьць — хоць гэта й слабы шанс. А сам Маркс, безъ ягонага "зэяўлення ў съвет", ня даў-бы нам — грэшным — лішняга пацверджання таго, што "добрый намерамі дарога ў пекла вымашчана".

Якраз так! Тварэц мары пра зямны рай нарыхтаваў глебу для кашмарнага пекла камуністычных дыктатураў. Выкryвалынік буржуазнага "капіталу" даў тэарытычнае прыкрыцьцё для найгоршых капіталістаў на зямлі — прадстаўнікоў "новае класы" (згодна Джыляса). На чалавека, які сказаў: "Ня можа быць вольным народ, які няволіць іншыя народы", сяньня паклікаюцца ўсё тыя, хто душыщы свабоду Палякаў і Мадзяраў, Украінцаў і Беларусаў, Кубінцаў і Кампучыйцаў. Усё ідзе "згодна Маркса" й ... насуперак Марксу.

Гэта адзін з найбольш тыповых парадоксаў гісторыі. Ператварэнне мары, рашчыненай на чалавечай крыві, у крывавы кашмар, калі астaeцца толькі марыць пра яго канец. Праславутая "тэорыя клясавае барацьбы" нарадзіла больш людзкіх ахвяраў, чымся, выглядае, усе войны гісторыі разам узятые. Ші хацеў гэтага сам Маркс? Магчыма, што не. але гэта слабая пацеха.

У Лёндане, на могільніку Гайгэйт, ірума веरных ушаноўвае сонца ўподкі съмерці чалавека, за ажыч-чылікое тэорыю якога бытмародавана болем людзей, чым за усе вонкі ў гісторыі.
Здымка "Тайм", 28.3.83

Аднойчы Гэрберт Уэлс скажаў пра славутую бараду Маркса: такая барада сама сабой не расьце: яе спэцыяльна няньчуць і песьцяць, каб яе ганарліва задзіраць над съветам. Сяньня марксізм — гэта хвальшывая барада камунізму. На здымцы з журналу "Тайм" мы бачым сымбалічную сцену "памінак" падчас стогадовага юбілею памерлага Маркса пры яго магіле на могілках Гайгэйт у Лёндане. Пад гранітнай барадой стаіць адзін з найбольш тыповых вонкава сучасных "марксістаў" (паводле Орвэла), з паперкі чыгае стандартны набор нагнаўшых аскому фразаў. Пра што яны, гэныя фразы? Няцяжка дагадацца...

В. Сянькевіч

ДА ПЫТАНЬНЯ
НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ВАЕННАЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

Палітычныя абставіны на нашай Бацькаўшчыне ў мінулым стагодзьдзі, калі буйна разъвівалася ў съвеце гістарычнае навука, спрычыніліся да таго, што беларускі народ ня вылучыў із свайго асяродзьдзя гісторыкаў, якія маглі-б стварыць беларускую нацыянальную гістарычную навуку наагул, а ваеннную гісторыяграфію ў прыватнасці. Тыя-ж гісторыкі, што зьяўліся, хацяй займаліся мінулым свае краіны, у сілу існующых умов аў звычайна далучаліся да гістарычных школаў нашых суседзяў, трymаліся іхных плыняў і палітычных напрамкаў.

Хуткае разъвіцьцё беларускага нацыянальчага адраджэння ў канцы XIX — пачатку XX ст. ст. стала аднак прычынай таго, што некаторыя з іх, асабліва тыя, што раней належалі да гістарычнае школы т. зв. "западно-руссізма", якая старалася давесці, што беларускі народ — неадлучная частка Маскоўшчыны і што наша гісторыя — частка "рускай" гісторыі, урэшце пачалі пераходзіць на беларускія назалежніцкія пазыцыі.

Развіцьцё беларускай нацыянальнай гісторыяграфіі пачынаецца ў нашаніўскую пару, з выхадам у съвет у 1910 г. працы Вацлава Ластоўскага "Кароткая Гісторыя Беларусі". Яно атрымоўвае мэцны штуршок у 1918

Цяперашні савецкі правадыр Юры Андропаў, у артыкуле, прысьвеченым Марксу, ухітрыўся назваць таго вялікім "практычным рэвалюцыянерам". Кажны, хто ведае біяграфію Маркса, скажа, што гэта недарэчнасць: аўтар "Капіталу" пражыў усё жыцьцё кабінетным тэарэтыкам, ні ў чым *практычна* не бяручы ўдзелу. (Навет спрэчкі Маркса з Бакунінамі ці Прудонам усё такі ня тое самае, што забойства Троцкага альпэнштокам або маоісцкім тэрором).

І ўсё-ж у недарэчнасці Андропава ёсьць свая лёгіка: як-бы зрываючы марксіцкую бараду тэорытычнасці, яна агаляе лупаты твар цяперашняй савецкай (і наагул камуністычнай) "практыкі". Ведама, што некалі Маркс, прачытаўшы пісаніну некаторых сваіх "вучняў", усклікнуў: "Я, бязумоўна, Маркс, але я *не марксіст!*" Лёгка ўявіць, што-бы ён сказаў, калі-б давялося яму цяпер прачытаць артыкул Андропава, што разглядае яго з пункту гледжання савецкага практицызму! Зрэшты, крамлёўскіх верхаводаў гэта не хвалюе: ім важна ня тое, каб Андропаў быў марксістам, а каб мёртвы Маркс быў жывым андропаўцам. Гэта больш пэрспэктыўна...

Агульна-ж, стагодзьдзе з дня съмерці Маркса камуністы адзначылі скромна. Спусцілі на тармазах, так сказаць. Хваліца яны, як ведама, умеюць, ды хваліца няма чым. Іхны *галоўнабароды* прарок усё часцей выглядае ня надта выгадным сымбалем. Дэградуючы камунізм пад маскай "пераможнага марксізму" — гэткі вынік стагодзьдзя, што прыйшло пад знакам росту наглагала камуністычнага імперыялізму й правалу камуністычнага мары "згодна Маркса". Таму "памерлы й памерланелы" апостал з могільніку Гайгэйт правамерна аддаляецца ў змрокі гісторыі. У гэтым ёсьць свой драматызм і свой камічны бок. Шкадаваць няма чаго... Запрауды, *sic transit gloria mundi* — так праходзіць зямная слава.

А. Гідоні

ЗВАЖАЙ

г. з абвешчаньнем незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. Ужо ў 1919 годзе выдатны беларускі гісторык, прафэсар Мітрафан Доўнар-Запольскі выдае ў Горадні невялічкую працу пад загалоўкам "Асновы дзяржаўнасці Беларусі", у якой кладзе запраўдныя фундаманты сынтэзы беларускай гісторыі й выводзіць асновы ёйнай будучай структуры.

Хутка пасъля гэтага, у пачатку 20-х гадоў, у БССР паўстае беларуская гістарычна школа, ачольваная тым-же праф. Доўнар-Запольскім, ды прафэсарамі Усеваладам Ігнатоўскім, Уладзімерам Пічэтам і Вацлавам Ластоўскім, школа, якая, зыходзячы з прынцыпу гістарычна-нацыянальнай самабытнасці нашага народу, падрыхтоўвае шэраг працаў, у якіх паказвае незалежнае дзяржаўнае жыццё беларускага народу ў мінульым.

Аднак разгорнутая дзейнасць беларускіх навукоўцаў і шпаркае разъвіццё маладой беларускай гісторыяграфіі былі хутка спыненыя партыйным кіраўніцтвам, якое пабачыла ў гэтым вялікую небяспеку. Москва запало-халася незалежніцкай беларускай гістарычнай навукай і пастановіла зьнішчыць яе ў зародку. Праф. Доўнар-Запольскі быў высланы ў Москву, акадэмікі Пічэта й Ластоўскі арыштаваны, праф. Усевалад Ігнатоўскі скончыў сваё жыццё самагубствам. Падобны лёс сустрэў і іншых беларускіх гісторыкаў і архэолягаў. Іхнія працы былі забароненыя й зынішчаныя.

Такім чынам беларуская нацыянальная гісторыяграфія была зьліквідаваная ў завязі. На гістарычным фронце наступіў поўны застой, а пасъля прыйшла казёншчына. Кампартыя пачала выкарыстоўваць гісторыяграфію для сваіх палітычных мэтаў. Беларускія гісторыкі былі змушаныя прытрымлівацца канцепцыі пра гістарычнае мінулае беларускага народу накінутых Москвой і служыць вылучна партыйнай ідэялётгії.

У пытаньнях паходжаньня нашага народу яны мусілі даводзіць адзінства паходжаньня і агульнасць лёса расейскага, украінскага й беларускага народаў, нібыта супольнае змаганьне іх супраць нутраных і чужаземных панявольнікаў. На загад партыі беларускія гісторыкі павінны насыціць гісторыю Беларусі на фоне агульнарасейскіх падзеяў, паказваючы Кіеўскую Русь як калыску трох "зродненых" усходня-славянскіх народнасцяў ды паказваць Беларусаў як народ "безьдзяржаўны".

Што-ж адносіцца да залатой пары ў нашай гісторыі – пары Вялікага Княства Літоўскага, – дык беларускія савецкія гісторыкі змушаныя былі выкрыўляць гістарычную праўду, паказваючы гэты пэрыяд так, што нібыта беларускі народ на шматлікія стагодзьдзі быў адарваны ад "адзінакроўнага брацкага расейскага народа" й падпаў пад "бязьмежную іншыннюю экспляатацію", палітычнае бясстраўе й нацыянальна-рэлігійнае прыгнечаньне", якія "падымалі беларускі народ на змаганьне супраць польска-літоўскіх феадалаў за сваё сацыяльна-нацыянальнае вызваленіе ды за ўзьяднаныне ў адзінным рускім гаспадарстве".

А заход Беларусі ў ХУІІІ ст. яны павінны былі разглядаць як дадатную зьяву, даводзячы, што рост расейскай дзяржавы й г. зв. "узмацненіе дружбы трох братніх народаў" прывялі да ажыццяўлення надзеяў і імкненняў беларускага народа. Іны павінны даводзіць, што гэта "узьяднаныне" з Расеяй мела "вялізар-

нае прагрэсыўнае значэнне для разъвіцця вытворчых сілаў і культуры нашага народа". Інакш кажучы, што беларускі народ, "адарваны літоўскімі заваяўальнікамі", толькі і імкнуўся на працягу ўсяго свайго існаваньня да зыліцца з Москвой.

Пасъля сьмерці Сталіна з'явілася тэндэнцыя да перагляду дасюleshnіх канцепцыяў пра гісторыю Беларусі. Недарэчнасць і тэндэнцыянасць агульной афіцыйнай нанцэпцыі пра гісторыю беларускага народа, што перакрэсьлівалася некалькі стагодзьдзяў нашай гісторыі і паказвала нас народам безъдзяржаўным у мінульым, настолькі відавочная, што беларускія вучоныя вымушаныя былі зарэагаваць, асуджаючы яе як аднабаковую, устарэлую й павярхоўную. Адначасна яны пачалі стаўіць дамаганыні аб радыкальным пераглядзе поглядаў на ключовыя маменты нашай гісторыі.

Спачатку яны выступілі за перагляд афіцыйнай савецкай канцепцыі адносна культурнага разъвіцця беларускага народа. Як ведама, паводле цверджаўняў савецкай гісторыяграфіі, беларускі народ быццам бы ня меў свае самабытнае культуры ў мінульым і ў сваім культурным разъвіцці цалкам залежаў спачатку ад Кіеву, а пазней ад Москвы. Беларускія вучоныя прыйшлі аднак да выніву, што ўсё было наадварот, асабліва калі гутарка йдзе пра 16-17 ст. ст.

У сувязі з гэтай канцепцыяй былі высунутыя дамаганыні аб пераглядзе цверджаўняў савецкай гістарычнай навукі пра тое, што беларускі народ, моўна й нааугл нацыянальна пачаў выдзяляцца быццам-бы адно ў 14-15 ст. ст., г. зв. пасъля распаду "Старажытнарускай дзяржавы" і нібыта ва ўмовах чужацкага, літоўскага, паняволеня. Беларускія вучоныя з'вярнулі ўвагу на наўнасць і неабгрунтаванасць падобных цверджаўняў, даказваючы, што фармаваные беларускае нацыі й мовы пачалося на шмат стагодзьдзяў раней, у перыяд існаваньня незалежных беларускіх княстваў, асабліва ж Полацкага. Адначасна яны запратэставалі супраць нахілаў называць беларускую мову эпохі ВКЛ, мовай "заходнірускай" або проста "рускай мовай".

Усьлед за гэтым пасыпаліся дамаганыні пра перагляд і іншых канцепцыяў пра гісторыю Беларусі. На парадак дні былі паставлены такія ключовыя рэчы, як пытаныне нацыянальнага характеру ВКЛ і звязанае з тым пытаныне беларускае дзяржаўнасці ў мінульым, пытаныне царкоўнае вуніі і вуніяцтва на Беларусі, пытаныне ўплыву заходняе культуры на Беларусі й шмат іншых.

Каб падвесці пад афіцыйную канцепцыю пра "безъдзяржаўнасць" беларускага народа і ягоную "гістарычна-нацыянальную супольнасць" з народам расейскім, савецкая гістарычна навука адабрала ад нас уесь літоўскі пэрыяд і прыпісала яго цалкам сяньняшнай Летуве. Бачачы гэта, беларускія гісторыкі з'вярнуліся да гістарычных крыпіцаў і даказалі, што гэта няправда, што ў запраўднасці беларуская дзяржаўнасць зарадзілася ў Полацкім княстве.

Што-ж да нацыянальнага характеру ВКЛ, дык яно было дзяржавай беларускай, бо ўзвікла на беларускіх землях, дзяржаўнай мовай мела беларускую, а эканамічнай, палітычнай і *ваеннай* сілу гэтай дзяржаве давалі землі беларускія. Такім чынам нашыя гісторыкі паказалі на недарэчнасць цверджаўняў афіцыйнай гісторыяграфіі, якая ў Вялікім Княстве Літоўскім бачыць сучасную савецкую Літву.

ЗВАЖАЙ

Разам з гэтым беларускія гісторыкі адкінулі таксама канцэпцыю, паводле якой Масква была нібыта той сілай, што несла нашаму народу сацыяльнае й нацыянальнае вызваленне. Яны падкрэслілі факт, што беларускаму народу, які быў вольным у сваёй уласнай дзяржаве – ВКЛ, ня было патрэбы шукаць нікага вызвалення з боку Масквы. Адноса-ж сацыяльнага вызвалення, дык беларускія вучоныя слушна выявілі абсурд цьверджанняў савецкай гісторыяграфіі аб tym, што яно магло прыйсьці з Маскоўшчыны, дзе палажэнне сялян было некалькі разоў горшае, чымся ў Літве.

Выступілі нашыя гісторыкі й супраць канцэпцыі пра заваёвы беларускіх земляў "літоўскім феадаламі", г. зн. пра існаванье фактару насільля пры ўтварэнні ВКЛ. Як ведама, савецкая гісторыяграфія тлумачыла да гэтага часу стварэнне на беларускіх землях магутнае дзяржавы – Вялікага Княства Літоўскага вось як: "літоўскія феадалы, маўляў, узялі і ўключылі ў склад дзяржавы заходнія рускія землі, на якіх яны потым занялі пануючае становішча".

Беларускія-ж вучоныя адкінулі гэтае цьверджанье, кажучы, што "Вялікае Княства Літоўскае сваім этнографічным складам і тэрытарыяльным прынцыпам было больш беларускай дзяржавай чым літоўской" і што "да гэтага прывяло і павінна было прывесці гісторычнае разьвіццё закладзенага яшчэ Міндоўгам "ядра будучай дзяржавы", якое, як кожнаму ведама, узьнікла на беларускай этнографічнай тэрыторыі, дакладней, у беларускай Наднёманшчыне із сталіцай у Наваградку.

У сваіх дамаганьях перагляду стаўлення да гісторыі нашага народу, беларускія гісторыкі не абмінулі і аднай із самых складаных зьяваў – царкоўнай вуніі 1596 г. Яны дамагаліся больш аўтэктывнага падыходу да гэтага пытання, бо на іхнюю думку ня ўсё ў вуніі было "ганебнае", "антынароднае" і "адмоўнае", а што яна заключала ў сабе шмат добра га й станоўчага.

Не засталося збоку і пытанье ўплыву заходняе культуры на Беларусі й адмоўнай ролі маскоўскага пра-
васлаўя на яе пранікненне ў краіны славянскага Ўсходу. Беларускія вучоныя выступілі супраць тых, якія "няздольныя зразумець, што ня ўсё тое, што звязана зь дзейнасцю расейскіх цароў і праваслаўнай царкви, было прагрэсіўнае, а ўсё тое, што "пранікала з краін Захадній Эўропы і нават славянскай Польшчы" было варожым і адмоўным. Яны супрацьставіліся ідэалізацыі маскоўскіх цароў і праваслаўя, акрэсліваючы яго "рэакцыйнай сілай, якая перашкаджала пранікненню савецкіх науک і перадавых поглядаў".

Як і трэба было спадзявацца, партыйныя дагматыкі адразу зашумелі й пачалі весьці зачытае змаганье супраць усялякіх спробаў перагляду беларускай гісторыі. Яны ўсьвесь час стараліся (і намагаюцца) накінцу прынцып партыйнасці ў гісторыяграфіі, змушаючы гісторыкаў бараніць інтэрэсы партыі й савецкае дзяржавы. Яны-б хадзелі, каб беларускія гісторыкі й надалей нізвялявалі гісторыю беларускага народа на карысць расейскага ды даводзілі, што расейскі народ – вядучая сусветная нацыя, ідэалізуючы ягоную гісторыю ды даказваючы, што беларускі народ быў бездзяржаўным у мінулым і што ён атрымаў сваю дзяржаўнасць адно ў выніку каstryчніцкага перавароту.

На гледзячы аднак на гэтыя спробы кампартыі ўсеих падхалімаў ды ўсякіх перашкодаў з боку выдавецтваў рэспублікі, якія адмаўляюцца выдаваць аўтэктывную працы й матар'ялы беларускіх дасьледнікаў пра нашу мінувшчыну і бяручы пад увагу наагул абставіны, у якіх нашыя гісторыкі павінны працаваць, яны ўсё-такі зрабілі шмат.

Дзякуючы іхным намаганьям, антыбеларускія канцэпцыі афіцыйнай савецкай гісторыяграфіі або непазнавальна зъмякчелі, або наагул былі адкінутыя. Прывчым гэты працэс ачышчэння гісторыі Беларусі ад крайніх антыбеларускіх канцэпцыяў працягваецца. Ен ахоплівае што раз больш шырокую тэматыку, закранаўчы навет такія канцэпцыі, як канцэпцыя, паводле якой Беларуская ССР была створаная выключна дзякуючы нацыянальнай палітыцы большавікоў і асабіста Леніна, або канцэпцыя пра самабытны беларускі нацыянальна-адраджэнскі рух, які ў савецкай гісторыяграфіі дасюль цалкам замоўчваўся. Мала гэтага, ён спрычыніўся да росту зацікаўленасці да мінлага беларускага народа, да ўзынінення працэсу ўсебаковага беларускага нацыянальнага адраджэння, які назіраецца ўсіх галінах беларускага нацыянальнага жыцця.

(*Працяг будзе*)

ЗЪ ГІСТОРЫ ВЭТЭРАНСКІХ СЪЦЯГОЎ

(Успаміны вэтэрана)

Канец Другой сусветнай вайны застаў мене ў ангельскай зоне Нямеччыны. Пры сабе меў я малую валізку, а ў ёй гісторыю і геаграфію Беларусі, беларускі съязг, значок і вялікі партрэт пагоні, вышываную нацыянальную кашуллю й пояс, свае здымкі й чырвоны матар'ял, думаючы, што можа спатрэбіцца. Яно так і сталася.

З места Любэці пераехаў я ў беларускі або Ватэнштэт. Тут спаткаўся зь беларускімі патрыётамі, якія зъбіраліся заснаваць нейкі камітэт помачы нашым эмігрантам. Для так урачыстасе справы я выняў із свае валізкі беларускі съязг і пагоню й павесіў іх на съязне. Прысутным гэта надзвычайна спадабалася. Пасля пагоню й съязг я ім пакінуў, а сам пераехаў у амэрыканскую зону ў Рэгэнсбург.

Тут арганізаваліся беларускія скаўты й патрэбны ім быў свой съязг, бо ўсе іншыя нацыянальныя групы мелі съязгі й бедны кіраўнік Кірылік быў вельмі заклапочаны. Я даў чырвоны матар'ял, а Лапіцкі ахвяраваў белы й яго матушка пашыла съязг. Навіной было тое, што з аднаго боку быў наштыт назоў "Беларусь", а зь іншага – "Крывія". Гэта спрычынілася да таго, што насыведамія людзі пачалі пытацца: – Хто мы, Беларусы ці Крывічы?

Беларускія вэтэраны таксама захацелі мець свой съязг і я зрабіў і для іх. Тады нашы скаўты й вэтэраны былі пад адным кіраўніцтвам і съязгам. Падзел пачаўся пазней. Нас улады УНРА перавезылі ў вёску Міхэльсдорф, а там падзяліліся на Беларусаў і Крывічоў. Прыхільнікі крывіцкага назову перавезылі ў лягер Віндзішбергердорф, блізу чэскай мяжы. У Міхэльсдорфе асталіся съязгі скаўтаў і вэтэранаў, тут-же быў і ген. Ф. Кушаль. Тады кіраўніком скаўтаў стаўся настаўнік

**Millenium
of
Captive
Byelorussia
ignored**

— K. Akula —

The above picture represents a reproduction of the clandestine commemorative postcard of Byelorussian emblem to mark 1,000 years of Byelorussian history. The millenium of that, presently tortured, nation was ignored by Moscow and Minsk Gulag masters, but was celebrated widely throughout the Free World by Byelorussian emigres.

Metamorphosis of Byelorussia from 1,000 years ago to the present—from the state of Polatzak, Krivia, through Litva, to present captive of Moscow named Byelorussia, would make a rewarding study for any would-be-discoverer of East European history.

To the detriment of peace, security and happiness of multiple generations, history was always rewritten by victors, most of whom never followed Napoleon, known for his magnanimity. Gulag masters and their tsarist predecessors produced their own version of East European history, where the truth was largely obliterated and subjected to Russian imperial interests. Thus any discoverer of Byelorussia, for instance, would encounter an uneasy task, searching for roots of that nation.

абознае школы А. Асіпчык, а кіраўніком вэтэранаў быў лейт. Д. Клінцэвіч, камандант лягернае паліцы.

Зноў давялося мне шыць і вышываць съязгі для скаўтаў і вэтэранаў. У "Зважай" № 1(29) сп. С. Гутырчык гаворыць пра съязг з Віндзішбэргердорфу, які я пашыў на просьбу былога слуцкага падстаница сп. Харытончыка.

Яго я ўручыў съязжному перад дэфілядай у прысутнасці ген. Кушала з жаданнем, каб некалі, як прыгожа сказана ў "Зважай", пасля вандровак па чужыне, ён апынуўся ў музэі народнай славы на вольнай Беларусі. Жыве Беларусь!

A. Асіновіч

Every March, on the 25th day, Byelorussians in the Free World celebrate the proclamation of their independent state—Byelorussian Democratic Republic—in 1918. the very next year Moscow Gulag masters invaded the country, at that time of about 18 million people, equal to Poland in ethnographic territory, and after considerable spilling of blood, defeated the young republic.

If Wayne Gretzky told you he is of Byelorussian origin (which he partly is), you would immediately take notice. If a mortal of lesser importance (like myself) declared the same, you would ignore him, or retort with: Who gives damn what kind of Russian you are?

Truly: why blame any Canadian that he knows little about the real Ukraine, or Byelorussia, or Lithuania, Estonia, Latvia, Cossackia or Georgia? In the scant attention that Canadian educational unwieldy octopus gives to Eastern Europe, our children are being fed Moscow-manufactured crap, completely bypassing the other side, that of the captive nations...

In 1950 I decided to submit declaration of intention to become a Canadian citizen. I had been in Canada for three years, and already, at the time, had a right to make the first step to become a Canadian citizen. But at Toronto City Hall, where an appropriate official form was filled up with my personal data, the lady was puzzled when I told her I have been born Byelorussian. She suggested I could be Polish or Russian, but what kind of Russian did you say? We have never heard. It did not help explaining to her that Byelorussia SSR (that is my former homeland in its present Moscow-subjugated form) was one of the founders of the United Nations, recognized by Canada. The stubborn city hall bureaucrat appeared totally adamant: Russian or Polish, or...I was deeply hurt. I spat on Canadian citizenship. Four years later I have tried again, encountered something similar, but was able to convince Ottawa that Byelorussia does exist. Few more of my former countrymen were not so lucky, they simply rejected Canadian citizenship, refusing to be labeled Polish or Russian.

You may ask why is it so important to us to assert our origins in this new and free country. In spite of all the detractors, Byelorussia has been around for more than a millenium; she represents our roots, culture, tradition, dignity, humanity. We can contribute to our new homeland only when we respect the old one, when we can share with others what we have achieved. In spite of Trudeau and his greedy politicians, in spite of their official vote-gathering ethnic mosaic approach, Canada needs a genuine cooperation between its diversified peoples and races. This genuine cooperation could be built on sharing, on exchange of our cultural treasures...and many other things....

To Byelorussians March is a resurrection of their over-millenium old spirit, of their old historical adage—we shall never submit to evil! God is with us! Freedom will be ours!

ПАМЯЦІ АРКАДЗЯ КАЧАНА

Стары кукабара* із поўнаю сілай
Съмьецца-рагоча над съвежай магілай.

Якісцьці нябожчык спачыў тут учора,
Прышоў з-за паўсусвету, спазнайшы шмат гора.

А дзеесьці далёка ў забранай краіне
Заплакала восень па страчаным сыне.

Вясёлкі вясны і запах сенажаці,
І гоман лясоў, песьняў родных багацьце, —

Усё адыйшло ізь юнацкім імгненнем,
Насыпелых, нязьдзейсьненных мар-лятуценіяў...

Ішоў час злавесны, ішоў час пануры,
З Усходу й Заходу нахлынулі буры,

І хіжыя варвары ўдужкі ўзяліся,
Край родны ў пажарах вайны папяліўся,

І там, дзе зязюля табе кукаўала,
Сабэ рыхтавалі Тэўтоны Валгалу**.

”Рабы раскаваныя” перлі з Уходу,
І гібель, і пекла прынеслі народу.

Прапалі тады твае мары і ўзълёты
У дымах пажараў ваеннай Галготы.

Радзіма цярпела ў няволі і ў болі
Ад хіжых тыганаў на Марсавым полі.

І ты, ў ліку тысяч яе абаронцаў,
Стараўся здабыць зямлю й волю пад сонцам.

Змагліся, аслаблі, было ўсіх замала,
Калі Беларусь вас на бой заклікала.

На новых і съвежых яшчэ папялішчах
Варвары з Уходу спраўлялі ігрышча.

Як хочаш адмерай, — з Бабруйска й Нясьвіжа
Далёкім ёсьць шлях да Паўдзённага Крыжа***

Маскаль ладзіў дома свабодзе хаўтуры,
Выгнанца ў чужыне віталі кэнгуры.

Ох, цяжка, як цяжка зусім без натхнення
Пускаць у зямельку чужую карэньяне.

Ты гукаў і клікаў сваіх у грамаду,
Жыцьцё на выгнаньні даводзіў да ладу.

У працы грамадзкай удзел браў сумленна,
Кароткі свой век ты пражыў не дарэмна.

Ты годнасьць і мужнасьць пакінуў у спадак,
Каб браў зь цябе прыклад руплівы нашчадак.

І Богу й народу злажыў ты ахвяру,
Дарма хай рагоча цяпер кукабара.

К. Акула

25.3.1983 г.

- * / – аўстралійская птушка, што рагоча.
- ** / – у нарманскай міталёгіі месца для гэроў, што ўпалі ў баёх.
- *** / – сузор'е ў хворме крыжа, што відаць з паўдзённай паўкулі. Яно таксама фігуруе на аўстралійскім дзяржаўным сцягу.

ХТО ЗААВАНСАВАЎ?

У № 1(29) "Зважай", на бачыне 8-й подпіс пад здымкай "сьцяг тримае палк. С. Гутырчык" выклікаў зусім прадугледжаную рэакцыю ад паважанага намі С. Гутырчыка: "Хто гэта й калі мяне заавансаваў?"

Прабачэнья просім. Ня ведаоцы дакладна рангі камандзера Бел. Амэр. Вэтэранаў Усх. Узьбярэжжа, выпадала ўзяць вышэй, бо павышэнне-ж заўсёды лепшае чым дэградацыя. Згоды?

"НА ВУЗКАЙ КЛАДЫ"

Пад такім загалоўкам мэнская газэта "Літаратура і мастацтва" за 25.2.1983 г. зъмісьціла "невялікі вершаваны твор" Алеся Бажко, які заняў аж цэлыя $\frac{3}{4}$ апошній бачыны газэты. Свой так званы твор Бажко называе гэтак: "устаўка ў дас্তе містэра Кастуся Акулы, платнага амэрыканскага "вызваліцеля Беларусі". У іншым месцы наш пісьменнік названы "састарэлым эмерытам". Аўтар цвердзіць, што гэта толькі "урывак" з таго твору, які ён пра Акулу згарусьціў.

Чаму-ж гэта "роднай парты" прырупіла папулярыза-
ваць беларускага эміграцыйнага пісьменніка на паня-
воленай башкайчыне?

Спадземся, що Акула ѿ свой час адкажа на той "твор" партыйнага цівұна.

ФОНД "ЗВАЖАЙ"

Ад 18-га лютага сёлёта да 2-га травеня "Зважай" атрымаў наступныя ахвяры й падпіску:
П. Станкевіч – 20 дал., Ч. Найдзюк – 6,00, Э. Пітушка – 5,00. З продажы – 10 дал.

Разам – 41.00 дал.

За помоч велими дзяким.

ЛІСТ ДА ВАС...

Цяжка, відаць, пісауся гэны ліст старой рукој. Чытаем: "Паведамляю, што я ўжо знаходжуся ў "альтэрсгайме" (доме для старых). Ужо на мог сабе рады даць. Тут усё маю запэўнена да съмерці а свае ашчаднасьці падэяллю сярод тых, хто мне памагаў, і перасылаю 20 дакладраў..."

Адзінокі, між чужых, на старасьць, наш дарагі суродзіч дзеліца апошнім, бо ён удзялчны й нашаму съціп-
ламу часопісу, які яго вось ужо доўгія гады рэгулярна
наведвае...

"Зважай" шчыра ўдзельчны сп-ру П. Станкевічу. Жада-
ем яму добраага адпачынку, здароўя і стасім яго
ахвярнасцьць у прыклад іншых нашым супродзічам, асаб-
ліва-ж разбагацелым, распанелым і скупым..

А "Зважай" цяпер у даўготкі. Ці можам дазволіць, каб яшчэ адзін беларускі праменчык згас сярод чужих віхураў?